

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Сидоренка Анатолія Олександровича на тему «Соціальний захист членів сімей військовослужбовців», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дослідження. Україна як соціальна держава взяла на себе зобов'язання створити систему соціального захисту, яка має забезпечити надійні умови для сталого розвитку як суспільства в цілому, так і кожної особи зокрема. Наразі в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України особливої уваги потребує соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, оскільки він є вагомим чинником мотивування військовослужбовців до виконання завдань на високому професійному рівні, самовіддано й ефективно. Відповідно до Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Припис частини п'ятої статті 17 Основного Закону покладає на державу конституційний обов'язок щодо створення системи посиленої соціальної підтримки військовослужбовців і членів їхніх сімей, що охоплює не лише спеціальні пенсії та допомогу, а й підтримку у сфері охорони здоров'я, освіти, наданні житла, здійснення соціальної адаптації під час їх повернення до цивільного життя. Держава стає міцною лише тоді, коли вона демонструє прагнення й спроможність забезпечити гарантії для військовослужбовців, захисників Батьківщини. Достойне матеріально та фінансово забезпечене життя військових та їх сімей є ключовим імперативом у країнах НАТО, до членства в якому прагне Україна. Тому належний соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей в Україні має забезпечити необхідну результативність діяльності наших Захисників.

Питання соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей у своїх роботах досліджували такі вчені як: В. М. Андріїв, А. Л. Клименко, В. Л. Костюк, О. В. Москаленко, С. П. Пасіка, О. П. Сайнецький, Л. М. Сіньова, О. Г. Серeda, А. М. Слюсар, Б. І. Сташків, О. В. Тищенко, І. Ю. Хомич, Г. І. Чанишева, О. С. Щукін, М. М. Шумило, Л. П. Шумна, Г. О. Яковлєва, О. М. Ярошенко та ін. Водночас слід зауважити, що різні аспекти соціального захисту військовослужбовців мали більш широке висвітлення у розвідках учених, аніж питання соціального захисту членів сімей. Лише окремі роботи присвячені проблемам соціального захисту членів сімей військовослужбовців, що засвідчує неабияку актуальність дисертаційного дослідження.

Саме тому дисертація Сидоренка Анатолія Олександровича на тему «Соціальний захист членів сімей військовослужбовців» є своєчасним та актуальним науковим дослідженням.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою сформованих дефініцій, проведеної систематизації та класифікації матеріалів дослідження автору вдалося досить аргументовано висловити свої погляди на особливості соціального захисту членів сімей військовослужбовців. Загалом дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, становить цілісне й повністю завершене наукове дослідження із абсолютно чіткими висновками.

Дисертант в роботі використовував широкий набір наукових методів дослідження, як-от: діалектичний, логіко-семантичний, метод системно-структурного аналізу, методи абстрагування й узагальнення, методи класифікації, групування, системно-функціональний, порівняльно-правовий та формально-логічний. Завдяки цьому йому вдалося досягти відповідних результатів і отримати достовірні, обґрунтовані висновки та рекомендації,

спрямовані на удосконалення правового регулювання соціального захисту членів сімей військовослужбовців.

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі містяться положення, які слід оцінити як внесок у науку права соціального забезпечення.

Так, дисертантом у роботі окреслено розуміння поняття та сутності соціального захисту членів сімей військовослужбовців як одного із важливих напрямків соціальної політики держави. Вона, у свою чергу, спрямована на створення умов для посиленого соціального захисту членів сім'ї військовослужбовця, що визначається специфікою військової служби, має конкретну мету та ціль, у тому числі відновлення фізичних і психічних сил таких осіб, створення необхідних умов для їх нормального життя, є важливим чинником підвищення рівня боєздатності кожного військовослужбовця.

В роботі наголошується на тому, що в чинному законодавстві України відсутнє чітке визначення та розуміння поняття «соціальний захист членів сімей військовослужбовців», його завдання та мета. Тому автор здійснив комплексну характеристику сутності соціального захисту членів сімей військовослужбовців, що полягає у наступному: 1) це важливий складник соціальної держави, її соціальної політики в цілому; 2) він є різновидом соціального захисту населення та державної соціальної підтримки; 3) розглядається як функція держави у сфері соціального захисту; 4) аспекти та напрямки соціального захисту членів сімей військовослужбовців визначається специфікою військової служби; 5) особливе завдання соціального захисту членів сімей військовослужбовців – це забезпечення можливостей для нормальної життєдіяльності та подальшого втілення планів відповідних осіб; 6) особлива мета соціального захисту членів сімей військовослужбовців – забезпечення умов для реалізації соціальних гарантій, передбачених законодавством України; 7) це різновид соціально-захисної діяльності держави, яка спрямована на запобігання негативних наслідків по відношенню до членів сім'ї військовослужбовця; 8) соціальний

захист членів сімей військовослужбовця розглядається як важливий чинник підвищення рівня боєздатності кожного конкретного військовослужбовця; 9) особливий суб'єкт отримання соціального захисту – члени сім'ї військовослужбовця.

Зроблено висновок про те, що регулювання соціального захисту членів сімей військовослужбовців буде ефективним лише у тому випадку, коли буде забезпечено відповідну правову регламентацію таких суспільних відносин. Особливе значення у системі нормативно-правових актів приділено міжнародним актам, законам України та підзаконним нормативно-правовим актам. Наразі більшість із досліджених документів не враховують існуючий рівень життя і затрат, на протигагу зарубіжним країнам, де цьому питанню приділяється велика увага. Прогалиною українського законодавства названо відсутність чіткого визначення та закріплення поняття «соціальний захист членів сімей військовослужбовців», а також завдань такого захисту.

На основі аналізу зарубіжного досвіду соціальних гарантій військовослужбовців та членів їх сімей внесено низку пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері соціального захисту членів сімей військовослужбовців. Серед них слід виділити такі, як: здійснення соціальної підтримки членів сімей військовослужбовців шляхом ухвалення урядових програм соціальної підтримки, створення відповідних центрів для надання підтримки членам сім'ї військовослужбовців; покладення обов'язків щодо здійснення заходів із соціальної підтримки членів сімей військовослужбовців на конкретних посадових осіб, в тому числі й військових омбудсменів; реалізація програм соціальної підтримки членів сімей військовослужбовців із залученням міжнародних організацій тощо.

Повнота викладу одержаних результатів. У дисертації чітко визначено об'єкт і предмет дослідження. Дисертант вдало сформулював мету дисертаційної роботи, що полягає в отриманні наукових результатів у вигляді

наукових висновків щодо визначення правової природи та правового регулювання соціального захисту членів сімей військовослужбовців, виявлення проблемних аспектів нормотворчості та правозастосування у вказаній сфері, а також надання обґрунтованих пропозицій і рекомендацій для їх вирішення.

Дисертація Сидоренка А. О. характеризується єдністю змісту. План дисертації є логічним і послідовним, відповідає змісту проблеми, що досліджується. Виклад матеріалу є відповідним плану, належним чином його розкриваючи, висновки мають відповідне наукове та практичне обґрунтування.

Дискусійні положення дисертації. У цілому дисертаційна робота Сидоренка Анатолія Олександровича виконана на належному науковому рівні. Однак вона містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, і стосовно яких треба висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі.

1. У підрозділі 1.2. «Принципи та нормативна база соціального захисту членів сімей військовослужбовців» дисертації одним із принципів соціального захисту членів сімей військовослужбовців названо принцип всебічності соціального захисту членів сімей військовослужбовців, тобто надання всебічної та різносторонньої допомоги членам сімей військовослужбовців, починаючи від матеріальної й соціальної, закінчуючи наданням психологічної, юридичної допомоги, допомоги при настанні певних соціальних ризиків тощо. Постає питання щодо розуміння автором роботи такого явища як соціальний ризик. Слід конкретизувати ознаки, що відображають природу соціального ризику.

2. У дисертації зазначається, що «соціальний захист членів сімей військовослужбовців – це важлива складова соціальної держави та її соціальної політики. Дійсно, абсолютно погоджуюсь з тим, що сьогодні особливо важливо посилювати соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей з огляду на особливості професійної діяльності Захисників України. Усвідомлення важливості цього захисту кожним уповноваженим суб'єктом, що відповідає за

формування та реалізацію соціальної політики держави має враховуватися під час розроблення відповідних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у цій сфері, інституціонального формування цієї діяльності в окрему спеціальну функцію та напрямок діяльність органів влади.

Але, враховуючи зміст пропозицій дисертанта, було б доцільно висловити свої міркування щодо сутності такого феномену як соціальне держава.

3. Також автору слід було б зосередити увагу в роботі на можливостях використання результатів дисертаційного дослідження для розширення можливостей адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу у питаннях соціального захисту членів сімей військовослужбовців. Робота містить цінні та своєчасні пропозиції, проте шляхи їх втілення у правотворчий процес не достатньо розкриті. Це значно підвищило б практичну цінність роботи та її затребуваність.

Водночас наведені міркування не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності рецензованого дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну й достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Сидоренка А. О. відповідає обраній ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим НАЗЯВО вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Сидоренка Анатолія Олександровича тему «Соціальний захист членів сімей військовослужбовців», подана на здобуття ступеня доктора філософії,

відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р.), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Сидоренко Анатолій Олександрович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право.

Рецензент:

Кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Сергій СІЛЬЧЕНКО